

معرفی کتاب «اتاق روشن: اندیشه‌هایی درباره‌ی عکاسی»

تأثیر یک عکس، گونه‌ای زخم برداشتن!

هدی رفاهی

کارشناس نقاشی

«رولان بارت»، نظریه‌پرداز و نویسنده‌ی بزرگ فرانسوی، در نوامبر سال ۱۹۱۵ به دنیا آمد. او با وجود استعداد و توانایی‌های بسیار خویش به علت ابتلا به بیماری سل، نیاز به دوره‌های طولانی استراحت و معالجه داشت، به همین دلیل در مراحل بالایی تحصیلی قادر نبود در امتحانات لازم برای کسب پست‌های مهم آکادمیک شرکت کند. او معمولاً به شکل موقتی در مکان‌های مختلفی در شهر پاریس و همچنین در دوره‌هایی در کشورهای دیگر همچون رومانی و مصر به تدریس می‌پرداخت. پس از دهه‌ی شصت توانست موقعیت‌های تثبیت‌شده‌تری پیدا کند و سرانجام در سال ۱۹۶۷ کرسی مهم نشانه‌شناسی رادر کلتز دو فرانس به دست آورد. بارت بر اثر یک تصادف در سال ۱۹۸۰ درگذشت. آثار متعددی از این نظریه‌پرداز بزرگ به فارسی ترجمه شده است، از جمله‌ی این آثار: «رولان بارت نوشته‌ی رولان بارت»، «سخن عاشق»، «لذت متن»، «امپراطوری نشانه‌ها»، «پیام عکس» و ...

کتاب اتاق روشن، توسط نیلوفر معترف (نشر چشمه) و همچنین فرشید آذرنگ (نشر حرفه‌ی هنرمند) ترجمه شده است. این زیباترین و اندوه‌بارترین اثر بارت می‌باشد. این کتاب برای اندیشیدن در باب عکاسی و پژوهشی در مورد سرشت عکس است، که با بررسی درون‌مایه‌های آن در بخش اول آغاز می‌شود و در بخش دوم، آن هنگام که بارت عکسی از دوران کودکی مادرش را مورد بررسی قرار می‌دهد تمامی ذهنیات خود را به گونه‌ای روانکاوانه باز می‌تاباند.

بارت از همان ابتدا عکاسی را با نگاهی پدیدارشناسانه تعریف می‌کند. ویژگی‌های آن را برای خواننده برمی‌شمارد، دیدگاهش رادر مورد یگانگی عکس تبیین می‌کند، و می‌گوید یک عکس چگونه خود را در آن لحظه‌ی خاص عکاسی شده به پدیده‌ای تکرار نشدنی و منحصر به فرد تبدیل می‌کند. اندی گروندپرگ، منتقد پیشین عکاسی نیویورک تایمز، در نظریاتش دو نوع نگرش رادر نقد عکاسی مطرح می‌کند: نقد کاربردی و نقد نظری. نقد کاربردی، عملی و سریع است و مستقیماً به اثر توجه دارد؛ نقد نظری بیشتر فلسفی است و منتقد سعی می‌کند عکاسی را تعریف کند و از عکس‌ها به عنوان مثال‌هایی برای روشن ساختن بحث بهره بگیرد. رولان بارت در کتاب اتاق روشن، برخوردی نظری با عکاسی دارد و سعی می‌کند عکاسی را از دیگر شیوه‌های تصویرسازی متمایز سازد.

عکس از منظر بارت یک برخورد، یک لمس تکان‌دهنده و یک خلأ ناب است. پدیده‌ای که می‌تواند اتفاقی را که تنها یک مرتبه رخ داده، بی‌نهایت تکرار کند و این در نظری همان لحظه‌ی بسیار ظریف‌نگر و هوشمندانه است که یک سوژه را به یک ابژه تبدیل می‌کند.

سراسر این کتاب پاره‌هایی منسجم و دنبال هم از افکار نویسنده در باب عشق او به عکاسی است. اگر چه هرگز یک عکاس نبوده است اما نگاه ژرف و معناگرایانه‌ی وی به عکس، دید خواننده را نسبت به این پدیده یکسر متفاوت می‌سازد. بارت به عنوان یک تماشاگر، صرفاً به دلایلی احساسی جذب عکاسی شده و می‌خواهد آن را نه همچون یک پرسش، بلکه همچون یک زخم و جراحت بکاود، بفهمد و بیاندیشد. او در متن خود دائماً به عکس‌هایی رجوع می‌کند که به نوعی در او شوقی را برانگیخته یا از آن‌ها تأثیری عمیق دریافت کرده است، چیزی از جنس همان جراحت برداشتن. او تجربیات شخصی‌اش را در برخورد با عکس‌ها با دیگران در میان می‌گذارد و با نشان دادن آن‌ها، ما را به گونه‌ای عینی با خود همراه می‌کند. به ما نشان می‌دهد که عکس یک منظره می‌تواند زیستنی باشد نه فقط دیدنی و یا اینکه عکس یک پرتره چگونه می‌تواند معناهای عمیق انسانی را به ما منتقل کند. او از پس یک عکس می‌تواند نشانه‌هایی را دریافت کند تا یک زندگی را بکاود و در آن سهیم شود. با آلبومی که پیش روی خواننده قرار می‌دهد، او را نه فقط یک بیننده فرض نمی‌کند، بلکه در مقام یک منتقد می‌نشانند و در این سفر ما را تا عمق رویکردهای خود فرومی‌نشانند. اتاق روشن، حس کشف زمان‌های از دست رفته و میل به بازگشت آن‌ها است... ■

منابع:

بارت، رولان (۱۳۸۰)، اتاق روشن: اندیشه‌هایی درباره‌ی عکاسی، ترجمه‌ی نیلوفر معترف، چاپ اول، نشر چشمه، تهران
برت، تری (۱۳۷۹)، نقد عکس-درآمدی بر درک تصویر، ترجمه‌ی اسماعیل عباسی و کاوه‌ی میرعباسی، چاپ اول، نشر مرکز، تهران

